

Som veľmi rada, že vám môžeme ponúknuť publikáciu z novej knižnej edície Úradu splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti s názvom Participácia. Sériu publikácií vám predstaví to najlepšie z národného projektu „Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík“, podporeného z prostriedkov Európskeho sociálneho fondu cez Operačný program Efektívna verejná správa.

Národný projekt začal v apríli 2017 a bol fascinujúcou trojročnou odbornou expedíciou. Jej cieľom bolo rozšírenie poznatkov o funkčnosti a nefunkčnosti participatívnych mechanizmov v každodennom živote na úrovni štátu, samosprávnych krajov, mikroregiónov, ako aj miest a obcí. Na našej ceste nás sprevádzalo viac ako dvesto expertov z prostredia mimovládnych organizácií, akademického sektora a subjektov štátnej, regionálnej a miestnej územnej samosprávy. Bola to dlhá a vzrušujúca cesta, ktorá priniesla mnoho nečakaných výziev, odborných dobrodružstiev, výskumných interakcií, ale aj osviežujúcu prácu a pobyt v teréne.

Publikácia **Participácia v rozvoji environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvet**y, ktorej autorom je Richard Medal, reaguje na tému zodpovednosti a kompetencií regionálnej územnej samosprávy voči environmentálnym výzvam. Trenčiansky kraj, ktorý sa dlhodobo profiluje ako pro-environmentálny a zapojil sa do programu Zelená župa, sa k tejto zodpovednosti prihlásil cez participatívnu tvorbu Krajskej koncepcie environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvety, ktorá vznikla v spolupráci so združením Špirála. Vytvorená koncepcia využíva skúsenosti zo susednej Českej republiky a otvára možnosti ako využiť ľudský a infraštruktúrny potenciál stredných škôl, ktorých zriaďovateľom je práve samosprávny kraj.

Publikácia ponúka praktický návod ako so zapojením verejnosti realizovať kroky vedúce k naplneniu vízie, ktorou je systémový prístup k cieľavedomému zvyšovaniu environmentálneho povedomia občanov Slovenska. Zvolená a popísaná metódička procesu prípravy má ambíciu inšpirovať aj ostatné kraje. Ukazuje formy a metódy participácie, ktoré sa pri tvorbe inovatívneho dokumentu podporujúceho rozvoj environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvety, osvedčili a je možné ich opakovane využiť v prostredí územnej samosprávy.

Barbara Gindlová, odborná garantka národného projektu „Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík“

Participácia v rozvoji environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvety

Richard Medal

Participácia v rozvoji environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetý

Participácia v rozvoji environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetý

Vydalo: Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky/Úrad splnomocnenca vlády SR
pre rozvoj občianskej spoločnosti

Text: Richard Medal

Obálka a grafický dizajn: Zuzana Chmelová

Jazyková korektúra: Ivana Gibová

Bratislava 2020

Publikácia je súčasťou národného projektu
Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík,
ktorý je podporený z Európskeho sociálneho fondu prostredníctvom
operačného programu Efektívna verejná správa.

ISBN 978-80-89051-41-0

Tento piktogram vám ukáže, kde je text prelinkovaný.

Zdieľaním a šírením informácií z tejto publikácie podporíte participatívnu
tvorbu verejných politík a rozvoj občianskej spoločnosti. Ďakujeme.

Richard Medal

Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti

„Vyššie územné celky, ako zriaďovatelia aj stredných škôl, si musia plne uvedomovať význam environmetálnej výchovy najmä vo vzťahu k mladým ľuďom. Veľkým plusom je, keď pri zvyšovaní povedomia mladých ľudí o životnom prostredí využívajú dlhoročné skúsenosti a sociálny kapitál mimovládnych neziskových organizácií.“

Martin Giertl, splnomocnenec vlády SR
pre rozvoj občianskej spoločnosti

ÚSV SR ROS

Splnomocnenec vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti má postavenie poradného orgánu vlády Slovenskej republiky. Prostredníctvom akčných plánov, schvaľovaných uzneseniami vlády SR, splnomocnenec manažuje dve základné agendy – „Iniciatíva pre otvorené vládnutie“ a „Koncepcia rozvoja občianskej spoločnosti na Slovensku“.

Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rozvoj občianskej spoločnosti prispieva k lepšiemu porozumeniu významu občianskej spoločnosti a činnosti mimovládnych neziskových organizácií. Cieľom úradu je budovať a podporovať transparentnosť a partnerstvo medzi verejnou správou, občanmi a mimovládnymi neziskovými organizáciami. Jeho základnou aktivitou je participatívna tvorba verejných politík, ktorá sa zameriava na posilnenie aktérov občianskej spoločnosti a mimovládnych neziskových organizácií. Úrad v spolupráci s ministerstvami a ostatnými ústrednými orgánmi štátnej správy, samosprávou a občianskou spoločnosťou reaguje na aktuálne výzvy a prináša nástroje, ktoré podporujú a posilňujú princípy otvoreného vládnutia.

ŠPIRÁLA, z. z. p. o. (záujmové združenie právnických osôb)

je celoštátna sieť organizácií venujúcich sa environmentálnej výchove a vzdelávaniu. Ide o mimovládnu neziskovú organizáciu, ktorá bola založená v júni 2001 ako záujmové združenie právnických osôb. Podmienkou členstva v tomto združení je poskytovanie environmentálnych výučbových programov a projektov v rozsahu minimálne 200 hodín ročne. Programy pritom musia spĺňať Kritériá environmentálneho výučbového programu, ktoré boli schválené správnu radou združenia. Od roku 2004 je Špirála asociovaným členom medzinárodnej Nadácie pre environmentálne vzdelávanie (FEE) a úspešne realizuje program „Eco-Schools“ (slovenský názov „Zelená škola“).

TRENČIANSKY SAMOSPRÁVNÝM KRAJ (TSK)

je jedným z ôsmich samosprávnych krajov. TSK sa profiluje ako Zelená župa, ktorá chce znížiť negatívne vplyvy na životné prostredie. Jej cieľom je zlepšiť environmentálne povedomie obyvateľov kraja prostredníctvom minigrantového programu Zelené oči. Jednou z aktivít Zelenej župy je environmentálna výchova a vzdelávanie. Nielen v podobe koncepcnej práce, ale najmä prostredníctvom praktickej práce so školami, so širokou verejnosťou a formou vzdelávania pedagógov. Mimo environmentálneho rámca má TSK ako jeden z prvých krajov na Slovensku zriadený aj participatívny rozpočet.

OBSAH

ÚVOD // 10

CIEĽOVÉ SKUPINY // 12

JEDNOTLIVÉ KROKY ZVOLENEJ STRATÉGIE

A POZNÁMKY K PRIEBEHU ICH REALIZÁCIE // 16

- 1.1 Vytvorenie medzisektorovej a medzirezortnej pracovnej skupiny (expertný tím) zriadenej Trenčianskym samosprávnym krajom // 17
- 1.2 Vytvorenie ekopedagogickej siete učiteľov, škôl, školských zariadení, osvetových a kultúrnych zariadení, kompetentných inštitúcií, vytvorenie stálej e-mailovej konferencie EVVO na internete na úrovni kraja // 17
- 1.3 Zber podnetov a názorov v teréne, stretnutia s riaditeľmi škôl, pedagógmi, starostami a primátormi, podnikateľmi, rodičmi, aktívnymi občanmi, zástupcami mimovládnych organizácií, štátnych inštitúcií // 18
- 1.4 Zadanie vypracovania analýz a expertíz // 20
- 1.5 Na základe vytvorených analýz – vytvorenie SWOT analýzy súčasného stavu environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvedy v Trenčianskom kraji // 20

- 1.6 Porovnanie koncepcií a systémov EVVO na úrovni krajov v Českej republike // 21
- 1.7 Vytvorenie návrhu vízie a priorít Krajskej koncepcie environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvedy do roku 2030 // 21
- 1.8 Široká verejná diskusia k návrhu Koncepcie, jej pripomienkovanie na odborných panelových diskusiách, v stálej e-konferencii EVVO, na krajskej konferencii, v krajských médiách a pod. // 22
- 1.9 Prijatie záverečnej verzie v orgánoch krajskej samosprávy vrátane Akčného plánu // 23

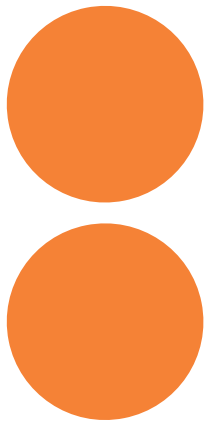
ZÁVEREČNÉ POZNÁMKY K PARTICIPATÍVNEMU

PROCESU PRI TVORBE A PRIJÍMANÍ KK EVVO TSK // 24

O NÁRODNOM PROJEKTE PARTICIPÁCIA // 28

ZOZNAM SKRATIEK

- EVVO – Krajská koncepcia environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvedy TSK – Trenčiansky samosprávny kraj
- MVO – mimovládne organizácie
- SAŽP – Slovenská agentúra životného prostredia
- ŠOP SR – Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky
- CVČ – Centrum voľného času
- VÚC – Vyšší územný celok

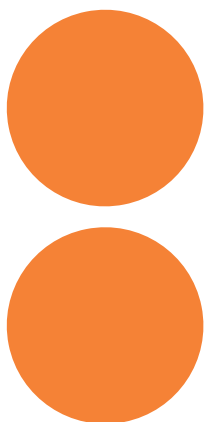
ÚVOD

Trenčiansky samosprávny kraj v rámci svojho pro-environmentálneho zamerania a v rámci programu Zelená župa konštruktívne uchopil spoločenskú objednávku – potrebu systémového prístupu k cieľavedomému zvyšovaniu environmentálneho povedomia občanov Slovenskej republiky. Overeným spôsobom – známym zo zahraničia (Českej republiky, Rakúska) – sú krajské systémy environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvedy (EVVO), manažované „krajskými vládami“. Prvým krokom k danému cieľu bolo vypracovať Krajskú koncepciu EVVO v Trenčianskom samosprávnom kraji (TSK), na čom sa dohodli v spolupráci vedenie TSK a Spoločnosť environmentálne-výchovných organizácií Špirála. Z Európskeho programu Efektívna verejná správa bol na vypracovanie Koncepcie participatívnym spôsobom poskytnutý príspevok – za účasti a metodické podpory Úradu splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti.

V júli 2019 je už Koncepcia EVVO v TSK do r. 2030 schválená (vrátane Akčného plánu na roky 2019 – 2021) v Zastupiteľstve TSK.

Tieto úvahy – poznámky k zvolenej metodike procesu prípravy – sú napísané s ambíciou ich šírenia do iných slovenských krajov, pričom prípadným záujemcom autor týchto úvah rád poskytne akékoľvek doplňujúce informácie, prípadne metodickú pomoc.

CIELOVÉ SKUPINY

Na začiatku procesu sme identifikovali cieľové skupiny a ich potreby (s ambíciou tieto skupiny zainteresovať do procesu prípravy, pripomienkovania pripravovaného materiálu):

- žiaci a študenti (a ich prostredníctvom aj ich rodiny a rovesnícke štruktúry) potrebujú účinnú environmentálnu výchovu a vzdelanie = celospoločenský záujem,
- pedagógovia + osvetoví pracovníci, v prvom rade zodpovední za realizáciu tohto celospoločenského záujmu, potrebujú mať na to vytvorené dôstojné podmienky, prostredie, nástroje, potrebujú metodickú podporu, systematické vzdelávanie, príklady dobrej praxe, infraštruktúru pre účinnú environmentálnu výchovu a vzdelávanie dostupnú na celom území kraja,
- zamestnanci samospráv, podnikatelia – ako potenciálni multiplikátori environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu by sa mali stať objektom profesijného vzdelávania – environmentálneho minima,
- najširšia laická verejnosť (objekt osvetu).

Položili sme si aj otázku, ktorá z týchto cieľových skupín je/bude najdôležitejšia. Prínosom Krajskej koncepcie EVVO je spoločenský posun smerom k udržateľnosti rozvoja na úrovni jednotlivcov, komún aj inštitúcií, k vyššiemu environmentálnemu povedomiu. Najdôležitejšími osobami sú pre nás tzv. multiplikátori environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu, čiže všetci pedagógovia, osvetoví a kultúrni pracovníci (z verejnej aj súkromnej sféry). Počas realizácie projektu sa ako najmotivovanejší participanti ukázali práve pedagógovia – s nimi sme spolupracovali najužšie, s využitím rôznych participatívnych foriem (rozhovory, diskusné skupiny, dotazníky).

V prípade žiakov/študentov sme sa zamerali najmä na zisťovanie úrovne ich environmentálnych vedomostí a postojov – formou osobných rozhovorov, dotazníkov a prednášok/environmentálnych výučbových programov na školách. Z prednášok navyše vzišli dobrovoľníci, ktorí nám pomohli so zberom dát pri prieskumoch medzi ich rovesníkmi aj medzi širšou verejnosťou.

Starostov obcí, resp. vedenie obcí (zriaďovateľov škôl a školských, kultúrnych a osvetových zariadení) sme oslovili formou ankety, dotazníka prostredníctvom Regionálneho združenia miest a obcí stredného Považia, s niektorými starostami či zamestnancami obcí sa uskutočnili aj osobné rozhovory.

Podnikateľskú verejnosť sme (okrem osobných rozhovorov, skôr s náhodne vybranými podnikateľmi) zapojili cez Združenie podnikateľov, ale ich participácia na príprave a pripomienkovaní Koncepcie bola minimálna, naozaj iba v rovine všeobecných pripomienok k predfinálnej a finálnej verzii materiálu. Napriek tomu, že sme sa zamerali aj na oblasť duálneho vzdelávania (čiže systému úzkej spolupráce školstva s firmami), environmentálna výchova a vzdelávanie (žiaľ) nie je prioritou firemného sektoru na Slovensku a odrazilo sa to aj v ich záujme o spoluprácu na KK EVVO TSK. Zaujímavosťou je fakt, že skôr boli ochotné spoločnosti/firmy zahraničné alebo so zahraničnou účasťou krajín, kde je environmentálne povedomie zjavne vyššie.

JEDNOTLIVÉ KROKY ZVOLENEJ STRATÉGIE A POZNÁMKY K PRIEBEHU ICH REALIZÁCIE

1.1 Vytvorenie medzisektorovej a medzirezortnej pracovnej skupiny (expertný tím) zriadenej Trenčianskym samosprávnym krajom

Tento krok bol splnený hneď na začiatku procesu prípravy Koncepcie, v podstate bez problémov a s účasťou reprezentantov inštitúcií, ktoré boli popísané už v projektovej žiadosti (Úrad TSK, Špirála, environmentálne MVO, SAŽP, ŠOP SR, CVČ, pedagógovia z praxe, akademický sektor, zástupcovia obecných aj krajských samospráv).

Dalo by sa teda povedať, že proces bol rozbehnutý bez problémov. Jednu komplikáciu – ktorá začiatok procesu o pár mesiacov pozdržala – sme však predsa len museli zobrať do úvahy – voľby do samosprávnych orgánov VÚC. Zriadenie danej pracovnej skupiny tesne pred voľbami sa mohlo stať bezpredmetným, ak by sa vedenie VÚC vo voľbách zmenilo. Počkali sme teda so zriadením tohto tímu až na (v našom prípade TSK) staronové vedenie.

Expertný tím sa pravidelne stretával, jeho členovia si rozdelili úlohy pri príprave ako analytickej, tak strategickej časti Koncepcie a komunikovali spolu počas celého projektu v rámci zriadenej stálej e-mailovej konferencie.

Niektorí členovia expertného tímu sa zúčastňovali na tvorbe materiálu, niektorí iba na pripomienkovaní.

1.2 Vytvorenie ekopedagogickej siete učiteľov, škôl, školských zariadení, osvetových a kultúrnych zariadení, kompetentných inštitúcií, vytvorenie stálej e-mailovej konferencie EVVO na internete na úrovni kraja

Tento krok bol uskutočnený hneď v prvých mesiacoch prípravy Koncepcie, pričom počet účastníkov e-konferencie stále narastá. Bola zriadená veľmi jednoduchá verzia e-mailovej konferencie na základe Google Groups, ktorú však bude nutné pri ďalšom náraste členov zmeniť na iný, vhodnejší typ.

E-konferencia bola a je funkčná najmä pri zdieľaní informácií a novínien nie len v procese tvorby KK EVVO TSK, ale v rámci všetkého zaujímavého diania v odbore ekopedagogiky. Pri pripomienkovaní čiastkových výstupov pripravovanej Koncepcie boli členovia tejto e-konferencie najaktívnejšími pripomienkovateľmi z vonkajšieho prostredia.

1.3 Zber podnetov a názorov v teréne, stretnutia s riaditeľmi škôl, pedagógmi, starostami a primátormi, podnikateľmi, rodičmi, aktívnymi občanmi, zástupcami mimovládnych organizácií, štátnych inštitúcií

Pôvodným zámerom bolo spraviť reprezentatívny prieskum stavu environmentálneho povedomia občanov kraja (s prioritou výskumu environmentálneho povedomia absolventov základných a stredných škôl) a výskum stavu systému environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu z hľadiska účinnosti používaných foriem, metód. Výskum by mala ideálne urobiť verejne obstaraná firma na zákazku.

Na tento ideál však neboli rozpočtované potrebné zdroje, snažili sme sa preto tento zámer naplniť v rámci svojpomoci a dostupných prostriedkov nasledovnými spôsobmi:

- osobné návštevy, rozhovory a dotazníkový prieskum na všetkých školách v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK (+ na niektorých vybraných základných školách v kraji);
- takto zozbierané dáta a námety, podnety boli základom pre analytickú aj pre strategickú časť Koncepcie – na výskume sa zúčastňovali viacerí členovia expertného tímu; čiastočne pri zbere dát a podnetov pomohli aj študenti týchto škôl – rozhovormi a dotazníkovou metódou medzi svojimi rovesníkmi;
- zber podnetov a dát sme realizovali aj formou turné informačno-diskusných stretnutí po okresoch kraja: v každom z 9 okresov TSK sme zorganizovali stretnutie zástupcov škôl, kultúrnych, osvetových zariadení, obcí – účastníci dostali jednak aktuálne informácie o projektoch Zelené župy, jednak boli

vyzvaní k spolupráci na príprave a pripomienkovaní KK EVVO TSK a jednak v diskusii prišlo k témam, ako aktuálne funguje systém EVVO v kraji a v SR a ako ten systém zefektívniť, zlepšiť;

- podobná diskusia prebiehala aj na zorganizovaných seminároch pre pedagógov a na exkurzii do envirovýchovných inštitúcií v Brne a v okolí (v zriaďovateľskej pôsobnosti Juhomoravského kraja) a v Zlínskom kraji – s cieľom porovnať systém EVVO v Českej republike s možnosťami na strane Slovenskej republiky;
- Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka usporiadala v spolupráci s expertným tímom a s využitím svojich študentov prieskum environmentálneho povedomia občanov kraja, ktorého výsledky boli tiež vzaté do úvahy pri tvorbe Koncepcie;
- podnety boli zbierané aj počas viac-menej náhodných osobných rozhovorov so zástupcami jednotlivých cieľových skupín;
- využitie stálej ekopedagogickej e-mailovej konferencie (za účasti cca 60 pedagógov z celého kraja) + sociálnych sietí sa ukázalo tiež ako pomerne účinná forma zberu podnetov a v nasledujúcich fázach členovia tejto e-konferencie prispeli aj k pripomienkovaniu SWOT analýzy a predfinálnych verzií Koncepcie;
- ďalšou použitou metódou bol rešerš všetkých relevantných výskumov a prieskumov EVVO, či už v minulosti na území kraja, či z nedávnych rokov na území celej SR, prípadne v ČR; práve v čase dokončovania analytickej časti Koncepcie bol zverejnený pre našu prácu pomerne relevantný výskum Zelené Slovensko – výskum postojov dospeléj verejnosti SR, ktorého výsledky sme tiež zobrali do úvahy a porovnali napríklad s porovnateľným výskumom Trenčianskej univerzity A. Dubčeka;
- dotazníkový prieskum a osobné rozhovory s reprezentantmi obcí na území TSK – so zberom údajov pomohla štruktúra Regionálneho združenia miest a obcí stredného Považia;
- rešerš podnikateľského sektora v kraji, so zameraním na podniky s environmentálnou náplňou a na podniky zapojené do systému duálneho vzdelávania.

Pri zbere dát sme sa snažili využiť potenciál všetkých participantov. Výstupy však neboli na takej kvalitatívnej úrovni, ako by bolo potrebné, v tejto fáze prípravy podkladov pre strategickú časť Koncepcie by sa istotne lepšie osvedčil pôvodný zámer, t. j. výskum uskutočnený inštitúciou na to zameranou a kvalifikovanou, cez verejné obstarávanie.

1.4 Zadanie vypracovania analýz a expertíz

- jestvujúceho stavu inštitucionálneho zabezpečenia EVVO v kraji,
- aktuálneho používaného obsahu EVVO,
- miery environmentálneho povedomia u všetkých cieľových skupín (predškolské deti, školopovinní žiaci a študenti, školskí aj mimoškolskí pedagógovia, zamestnanci samospráv, podnikatelia, rodičovská verejnosť, najširšia verejnosť),
- účinnosti používaných metód a foriem EVVO pri rôznych cieľových skupinách (predškolské deti, školopovinní žiaci a študenti, školskí aj mimoškolskí pedagógovia, zamestnanci samospráv, podnikatelia, rodičovská verejnosť, najširšia verejnosť).

Expertí z expertnej skupiny si všetky zozbierané podnety a fakty rozdelili podľa svojich profesií, zoskupili ich, posúdili ich prioritu, prípadne uskutočniteľnosť a podľa svojej kvalifikácie navrhli zaradiť do textovej časti analýzy, do SWOT analýzy a do návrhovej časti KK EVVO TSK. Užšia skupina expertov potom vypracovala návrh znenia analýz a dala ho na posúdenie ostatným členom expertného tímu aj širšej verejnosti (prostredníctvom e-mailovej konferencie zriadenej na tento účel aj prostredníctvom sociálnych sietí). Zozbierané pripomienky boli potom podľa expertízy jednotlivých členov expertného tímu buď zapracované (vo väčšine), alebo nie (zapracované neboli iba opakujúce sa pripomienky, pripomienky veci samotnej sa nedotýkajúce alebo presahujúce kompetencie krajskej samosprávy, prípadne pripomienky príliš podrobné na daný typ materiálu).

1.5 Na základe vytvorených analýz – vytvorenie SWOT analýzy súčasného stavu environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu v Trenčianskom kraji

SWOT analýza vznikla analogicky (viď predchádzajúci bod).

1.6 Porovnanie koncepcií a systémov EVVO na úrovni krajov v Českej republike

Paralelne prebiehajúce porovnanie sa uskutočnilo na základe dostupných materiálov a dát. Súčasťou analytických činností bola aj študijná cesta do Juho-moravského kraja, do krajského ekocentra Lipka a do Zlínskeho kraja – Centra Veronica v Hostětíne (aj za účasti poslancov TSK). Okrem toho sme oslovili niektoré vytipované kraje so žiadosťou o vyjadrenie, ako je organizovaná EVVO v ich kraji, a vytipované české ekocentra s dotazníkom.

Táto časť je súčasťou príloh schválenej Koncepcie a pri záverečnom schvaľovaní zohrala svoju úlohu – krajskí poslanci aj vedenie Úradu TSK si na základe zverejnených príkladov z ČR, ale aj existujúcich príkladov funkčných stredísk environmentálnej výchovy na Slovensku, lepšie vedeli predstaviť navrhovaný systém EVVO v TSK, dostali informáciu o uskutočniteľnosti Krajskej koncepcie EVVO, o možných formách riešenia danej problematiky.

1.7 Vytvorenie návrhu vízie a priorit Krajskej koncepcie environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu do roku 2030

Výsledky analytickej časti zinterpretoval expertný tím projektu, využité boli aj konzultácie s ÚSV ROS, s pracovníkmi Štátneho pedagogického úradu, Metodicko-pedagogického centra, s pedagógmi z praxe, s pedagógmi z Trenčianskej univerzity, z Technickej univerzity Zvolen či z UKF Nitra. Interpretácia dát – konkrétne výsledky analýz – bola základom pre Návrhovú časť Koncepcie.

Na základe spracovanej analytickej časti Koncepcie bola členmi expertného tímu navrhnutá:

- Vízia 2030 (t. j. vízia stavu environmentálneho povedomia občanov TSK a stavu systému EVVO v roku 2030),
- 4 priority Koncepcie.

Po sripomienkovaní vedením a Úradom TSK, ako aj odbornej verejnosti boli 4 Priority rozpracované do 29 Opatrení, ktoré boli opätovne predložené na pripomienkovanie odbornej verejnosti. Po zapracovaní pripomienok bol

následne spracovaný (expertným tímom) aj Akčný plán KK EVVO TSK na roky 2019 – 2021, ktorý konkrétne rozpracoval Priority a Opatrenia do 90 jasne definovaných Aktivít, so zadaním termínov a zodpovedností.

1.8 Široká verejná diskusia k návrhu Koncepcie, jej pripomienkovanie na odborných panelových diskusiách, v stálej e-konferencii EVVO, na krajskej konferencii, v krajských médiách a pod.

Výsledok bodu 8, t. j. predfinálna verzia KK EVVO TSK do r. 2030 vrátane Akčného plánu na r. 2019 – 2021, bola zverejnená na weboch TSK aj Špirály a najširšia verejnosť bola vyzvaná k jej pripomienkovaniu:

- zverejnením výziev na weboch, na sociálnych sieťach, v tlači, na rôznych odborových e-mailových konferenciách,
- predstavením materiálu na Konferencii k EVVO, ktorá sa konala 4. 4. 2019 v Kongresovej sále Úradu TSK za účasti množstva pozvaných hostí (na samotnej konferencii bol už tiež priestor na pripomienkovanie predložených a predstavených materiálov),
- osobným vyzvaním odborníkov v tejto oblasti a všetkých dotknutých organizácií, inštitúcií (najmä škôl, školských, kultúrnych a osvetových zariadení).

Do uzávierky prijímania pripomienok prišli rádovo desiatky pripomienok, ktorých relevantnosť jadrový expertný tím posúdil a ktorých väčšinu aj zapracoval do finálnej verzie materiálov. Finálna verzia bola následne začiatkom júna 2019 odovzdaná Úradu TSK na prerokovanie v komisiách Zastupiteľstva TSK a v pléne TSK.

Metodická poznámka ku konferencii: keďže organizácia konferencie bola náročným procesom, podarilo sa na nej sústrediť odborníkov z množstva odborov aj sektorov, bola v konečnom dôsledku škoda, že konferencia nebola dlhšia a nebol na nej vytvorený väčší časový priestor práve na pripomienkovanie predloženého materiálu, možno aj s využitím menej formálnych foriem, napr. práce v skupinách podľa metodiky „svetovej kaviarne“ a pod.

1.9 Prijatie záverečnej verzie v orgánoch krajskej samosprávy vrátane Akčného plánu

Finálna verzia KK EVVO TSK do r. 2030 a Akčný plán KK na roky 2019 – 2021 boli – na základe prípravy a dohody s vedením Úradu TSK – zástupcami expertného tímu predstavené v odborných komisiách Zastupiteľstva TSK – konkrétne v Komisii regionálneho rozvoja, v Školskej komisii a vo Finančnej komisii. Na pôde týchto komisií bol materiál bez pripomienok schválený a posunutý na rokovanie pléna Zastupiteľstva TSK, kde došlo dňa 8. júla 2019 k jeho schváleniu bez pripomienok a v podstate bez akejkoľvek diskusie.

ZÁVEREČNÉ POZNÁMKY K PARTICIPATÍVNEMU PROCESU PRI TVORBE A PRIJÍMANÍ KK EVVO TSK

/24

V procese sme využili nasledujúce formy participácie:

- informovanie odbornej i laickej verejnosti
- verejné konzultácie
- diskusné rozhovory
- osobné rozhovory
- zber podnetov rôznymi spôsobmi a cez rôzne kanály
- konferencie
- okrúhle stoly

Snažili sme sa maximálne držať nasledujúcich pravidiel/zásad efektívneho participatívneho prístupu, menovite napr.:

- reprezentatívnosť názorového spektra = zastúpenie reprezentantov všetkých zúčastnených strán, odborov, sektorov, cieľových skupín
- otvorená, všetkým prístupná komunikácia
- dostatočný časový priestor na vyjadrenie názorov, podanie pripomienok
- komunikácia založená na úcte k názorom druhých, na rovnosti komunikujúcich strán
- vecná argumentácia
- snaha porozumieť subjektívnym aj objektívnym záujmom všetkých strán
- zdieľanie všetkých podkladov a informačných zdrojov
- proaktívna snaha organizátorov procesu zapájať čo najširšie spektrum participantov
- nezávislosť a nestrannosť pri facilitovaní a moderovaní diskusií

Pri analytických činnostiach sa participácia širokej verejnosti neukázala ako podstatná. Užitočná bola azda iba v zmysle šírenia informácie o projekte a jeho význame, cieľoch, zámeroch.

Zásadne podstatné boli/sú participatívne procesy pri pripomienkovaní a finalizácii Koncepce, s čo najkonkrétnejšie nastavenými detailmi ďalších krokov (v našom prípade bol centrom záujmu „pripomienkovateľov“ Akčný plán na r. 2019 – 2021.

Participatívny proces = výborný nástroj na osvetu, vzdelávanie, šírenie informácií o predmete procesu, v našom prípade o potrebe a vhodných formách environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvedy.

25 /

Osvedčila sa možno nie celkom bežná forma participácie – oslovenie cieľovej skupiny pri príležitosti vzdelávania – či žiakov/študentov pri realizácii environmentálnych výučbových programov, či pedagógov pri príležitosti akreditovaných alebo neakreditovaných kurzov, seminárov a iných foriem vzdelávania. Zadanie seminárnych prác k téme, úvah (napríklad na základe kontroverzného článku v pedagogickej tlači či na základe momentálne silného a silnejúceho hnutia Fridays For Future...).

Jednoznačne úspešnou formou participácie – a motivácie k nej – boli exkurzie pre reprezentantov cieľových skupín aj pre poslancov TSK.

Konkrétne organizácie/osobnosti, ktoré boli do tvorby Krajskej koncepcie EVVO viac či menej zapojené:

- Trenčiansky samosprávny kraj a ním riadené organizácie (školy a školské zariadenia, osvetové a kultúrne zariadenia),
- zástupcovia štátnej správy (Okresný úrad, Lesný úrad...),
- Štátna ochrana prírody – SCHKO Biele Karpaty, SCHKO Strážovské vrchy, SCHKO Horné Ponitrie,
- Slovenská agentúra životného prostredia,
- Regionálne združenie miest a obcí stredného Považia,
- Trenčianska rozvojová a regionálna agentúra Centrum voľného času Včielka,
- Púchov Centrum environmentálnych aktivít Trenčín,
- Sosna Košice,
- Živica Bratislava,
- OZ Pre Prírodu,
- Metodicko-pedagogické centrum,
- ZOO Bojnice,
- Zlínský kraj,
- Jihomoravský kraj,
- DEV Lipka Brno,
- Centrum Veronica Hostětín,
- ekopedagógovia z územia celej SR,
- osobnosti ochranárskeho a environmentálneho hnutia, najmä pôsobiace na území TSK,
- a ďalšie.

O NÁRODNOM PROJEKTE PARTICIPÁCIA

Národný projekt sa realizoval ako jedna komplexná aktivita, ktorej názov korešponduje s názvom predkladaného projektu: Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík. Projekt sa vydal dvoma smermi – praktickým a teoretickým:

- podaktivita 1/ praktická časť: pilotná schéma participatívnej tvorby verejných politík,
- podaktivita 2/ teoretická časť: analyticko-metodicko-legislatívna podpora zavádzania participatívnej tvorby verejných politík do praxe.

Stavbu originálnej dvojpodlažnej budovy použijeme ako metaforou realizácie projektu. Dve hlavné podaktivity predstavovali dve samostatné, a pritom vzájomne prepojené poschodia toho istého domu. Na prízemí sa rozložila pilotná schéma participatívnej tvorby verejných politík, ktorá zastrešila realizáciu dvanástich pilotných projektov zapájania verejnosti do tvorby verejných politík. Predstavovala „živé laboratórium participatívnych procesov v prostredí verejnej správy“.

Analytickým tímom expertov utáboreným na prvom poschodí ponúkala priestor na realizáciu výskumných aktivít v interiéroch projektového domu, ako aj exteriéroch, vo svete mimo pilotnej schémy. Analytické expedície, prieskumy neznámych teritórií verejnej správy a metodické prvovýstupy – postavené na širokom zbere a postupnom vyhodnocovaní procesov a dát – reprezentovali „teoretickú časť“ projektu, zameranú na rozšírenie poznatkov o stave a možnostiach zapájania verejnosti v reálnom živote verejnej správy, ako aj na prípravu vzdelávacieho programu na podporu participácie pre zamestnancov ministerstiev, vyšších územných celkov, miest a obcí.

Dvanásť izieb na prízemí zaplnili jednotlivé pilotné projekty a príbehy participatívnej tvorby verejných politík na rôznych úrovniach verejnej správy. Každá z izieb sa stala javiskom, na ktorom sa odohrával originálny dej partnerstva a dialógu medzi mimovládnu organizáciou a subjektom verejnej správy. Spoločným menovateľom bola tvorba konkrétnej verejnej politiky so zapojením verejnosti, zavádzanie a testovanie nových prístupov a mechanizmov participácie.

Hlavnými postavami príbehu sa stali nielen spolupracujúce organizácie a ich odborní garanti, ale aj široká plejáda ďalších postáv, reprezentujúcich zainteresovaných aktérov a aktívnych občanov, ktorí spolu hľadali riešenia problémov v rôznych oblastiach: dlhodobá starostlivosť, podpora práce s mládežou, environmentálne vzdelávanie, otvorené dáta, mikroregionálny rozvoj, odpadové hospodárstvo, prístupnosť a bezbariérovosť miest, plánovanie verejných priestorov, udržateľná mobilita, zavádzanie participatívnych rozpočtov a inklúzia zraniteľných skupín.

Pilotné projekty participatívnej tvorby verejných politík

NÁRODNÁ ÚROVEŇ

- **Stratégia dlhodobej starostlivosti (PP1)**
Partneri: ÚSV ROS, Asociácia na ochranu práv pacienta, Ministerstvo zdravotníctva SR, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Združenie miest a obcí Slovenska
- **Participatívna realizácia koncepcie rozvoja práce s mládežou (PP2)**
Partneri: ÚSV ROS, Rada mládeže Slovenska, Ministerstvo školstva, výskumu, vedy a športu SR

REGIONÁLNA ÚROVEŇ

- **Krajská koncepcia environmentálnej výchovy a vzdelávania a osvetu v Trenčianskom kraji (PP3)**
Partneri: ÚSV ROS, združenie Špirála, Trenčiansky samosprávny kraj
- **Poskytovanie sociálnej pomoci ľuďom s mentálnym postihnutím a ich rodinám (PP4)**
Partneri: ÚSV ROS, Združenia na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím, Bratislavský samosprávny kraj

MIKROREGIONÁLNA ÚROVEŇ

- **Od Levoče po Spišský hrad – politiky medziobecnej spolupráce (PP5)**
Partneri: ÚSV ROS, Centrum antropologických výskumov, klaster obcí Spiša (Spišský Hrhov, Doľany, Domaňovce, Klčov, Nemešany, Baldovce, Buglovce)
- **Mesto pre všetkých – integračná stratégia (PP6)**
Partneri: ÚSV ROS, Centrum pre výskum etnicity a kultúry, mesto Svidník
- **Stratégia nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Partizánske (PP7)**
Partneri: ÚSV ROS, občianske združenie Priatelja Zeme, mesto Partizánske

LOKÁLNA ÚROVEŇ

- **Transparentnosť výkonu samosprávy a otvorené dáta (PP8)**
Partneri: ÚSV ROS, občianske združenie Utópia, mesto Hlohovec
- **Návrh stratégie zabezpečenia prístupnosti pre všetkých (PP9)**
Partneri: ÚSV ROS, Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska, mesto Nitra
- **Využívanie verejných priestorov a plôch na lokálnej úrovni (PP10)**
Partneri: ÚSV ROS, Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť (SGI), hlavné mesto Bratislava
- **Trvalo udržateľná mobilita (PP11)**
Partneri: ÚSV ROS, Nadácia Ekopolis, mesto Banská Bystrica
- **Integrácia marginalizovaných skupín do procesu tvorby verejných politík (PP12)**
Partneri: ÚSV SR ROS, Rómsky inštitút, obec Lenartov

Pilotný projekt č. 3: Krajská koncepcia environmentálnej výchovy a vzdelávania a osvetu v Trenčianskom kraji

Realizátor: Špirála, z. z. p. o.

Partner pilotného projektu: Trenčiansky samosprávny kraj

Úroveň verejnej správy: regionálna

Téma: environmentálna výchova, vzdelávanie a osvetu

Cieľ projektu: participatívna tvorba Krajskej koncepcie environmentálnej výchovy a vzdelávania a osvetu v Trenčianskom samosprávnom kraji do roku 2030 a Akčný plán ku koncepcii

Odborní garanti: Richard Medaľ/Špirála, z. z. p. o., Dana Gavalierová a neskôr Andrea Molnárová/Trenčiansky samosprávny kraj

Ďalší zapojení experti: Nikola Bľachová, Ladislav Bíro, Eva Bočincová, Juraj Hipš, Dagmar Lišková, Tatiana Masárová, Alena Paššová, Jaroslava Pupišová, Katarína Rajcová, Juraj Smatana, Silvia Szaboová, Svetozár Šomšák, Gabriela Tánová, Eva Živčicová, Zuzana Gallayová, Martin Maciček

ZÁMER

- Projekt sa zameriava na zvyšovanie povedomia o životnom prostredí a jeho ochrane v prepojení na rôzne oblasti života (napr. odpadové hospodárstvo, doprava, energia, udržateľné verejné stravovanie atď.), so snahou znížiť negatívny dopad životného štýlu a každodenných aktivít jednotlivcov, domácností, firiem a inštitúcií na našu planétu.

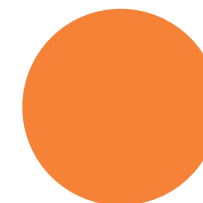
VÝCHODISKÁ

- V posledných desaťročiach sa problematika výchovy, vzdelávania a osvetu o životnom prostredí dostáva do popredia, čo vyplýva aj z celosvetovej diskusie o možných hrozbách vyplývajúcich zo znečisteného ovzdušia, extrémnych teplôt, prírodných katastrof atď. Väčšina alarmujúcich správ sa zatiaľ netýka priamo Slovenska (napr. správa Environmentálneho programu OSN sa vo veľkej miere venuje problémom v Afrike či Ázii), ale Slovensko je súčasťou globálneho sveta a téma ochrany a tvorby životného prostredia sa ho bezprostredne dotýka. Udržateľný rozvoj je úzko prepojený s tým, ako k životnému prostrediu pristupujeme. Zachovanie životného prostredia pre ďalšie generácie v čo najmenej pozmenenej podobe je nevyhnutnosťou. Dôležitú úlohu plní environmentálne vzdelávanie, výchova

a osvetu. Samosprávne kraje, ktorých sa tento projekt predovšetkým týka, sú zriaďovateľmi stredných škôl. Základné školy zriaďujú mestá a obce. Úloha obcí, miest a krajov pri zavádzaní výchovy, vzdelávania a osvetu o ochrane životného prostredia je kľúčová.

VÝSLEDNÁ POLITIKA: Krajská koncepcia environmentálnej výchovy a vzdelávania a osvetu v Trenčianskom kraji do roku 2030 (ďalej len „KK EVVO TSK“) a Akčný plán ku koncepcii

- Pilotný projekt č. 3 (Krajská koncepcia environmentálnej výchovy a vzdelávania a osvetu v Trenčianskom kraji): Krajská koncepcia environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu v Trenčianskom samosprávnom kraji (PDF, 5 MB)

Všetky ostatné informácie z priebehu realizácie projektu vrátane rozhovorov a videozáznamov, ako aj ostatné výstupy pilotného projektu nájdete na:

https://www.minv.sk/?ros_np_participacia_vystupy_PP3

TOTO NIE JE KONIEC, JE TO LEN ZAČIATOK...

Úrad splnomocnenca vlády SR zodpovedá za dve základné agendy: „Iniciatívu pre otvorené vládnutie“ a „Konceptiu rozvoja občianskej spoločnosti na Slovensku“. Každá má v rozvoji občianskej spoločnosti svoje špecifické poslanie. Spoločným zadaním je vytvorenie priestoru a určenie pravidiel hry, ktoré zabezpečia zvýšenie informovanosti a dostupnosť informácií, ako aj zapojenie verejnosti do tvorby verejných politík, tak aby pre štát bola verejnosť partnerom a rovnocenným účastníkom participatívneho procesu. Obrazne povedané, aby vzniklo prvoligové ihrisko, kde sú jasné a dodržiavané pravidlá, kde má každý šancu využívať svoje schopnosti a možnosti na dosiahnutie spoločného cieľa.

Keď sa vláda SR rozhodla, že vytvorí operačný program Efektívna verejná správa, bolo logické, že sa úrad do programu prostredníctvom národného projektu, ktorého nosnou témou bola participácia, zapojil. Participáciu považujem za najdôležitejší prvok pre zefektívnenie verejnej správy. Úrad bol aktívny aj pri tvorbe operačného programu. Dali sme si za cieľ, aby národný projekt obsahoval celé Slovensko a jednotlivé úrovne verejnej správy a aby súčasne zohľadňoval spoločenskú objednávku, ktorá určila priority a témy dvanástich pilotných projektov participatívnej tvorby verejných politík.

Realizácia pilotnej schémy potvrdila jej zmysel. Veľkým prínosom bolo, že vybrané projekty zrkadlili potreby a problémy Slovenska. Ďalším pozitívom je, že boli zahrnuté všetky úrovne verejnej správy od štátu cez samosprávne kraje, mikroregióny, mestá a malé obce.

Získali sme cenné skúsenosti – dobré aj zlé, čo je nesmierne dôležité, lebo mnohokrát príklady zlej praxe nás posúvajú ďalej ako tie dobré. Najväčším benefitom bol princíp partnerstva, dialógu a spolupráce mimovládnych organizácií a subjektov verejnej správy, ktorý participáciu posunul o krok ďalej. Participácia ako prirodzený spôsob komunikácie a tvorby verejných politík bola kľúčovou esenciou pilotných projektov. Prínosom je aj to, že vieme týchto dvanásť príkladov multiplikovať na celé Slovensko. Realizácia národného projektu priniesla poznanie, že Slovensko v spolupráci verejnej správy a neziskového sektora nevyhnutne potrebuje pokračovať.

Potvrdením, že sa národnému projektu podarilo naštartovať dialóg a spoluprácu medzi verejnými inštitúciami a tretím sektorom, je, že pri príprave pokračovania národného projektu úrad zaevidoval enormný záujem subjektov štátnej správy, ale aj miestnej a regionálnej samosprávy, zapojiť sa do pokračovania projektu a otvoriť ďalšiu kapitolu zapájania verejnosti na Slovensku.

Martin Giertl, splnomocnenec vlády Slovenskej republiky
pre rozvoj občianskej spoločnosti

Participácia v rozvoji environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvedy

Vydalo: Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky/Úrad splnomocnenca vlády SR
pre rozvoj občianskej spoločnosti

Text: Richard Medal

Obálka a grafický dizajn: Zuzana Chmelová

Jazyková korektúra: Ivana Gibová

Bratislava 2020

Publikácia je súčasťou národného projektu

Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politik,
ktorý je podporený z Európskeho sociálneho fondu prostredníctvom
operačného programu Efektívna verejná správa.

ISBN 978-80-89051-41-0

Tento piktogram vám ukáže, kde je text prelinkovaný.

Zdieľaním a šírením informácií z tejto publikácie podporíte participatívnu tvorbu verejných politik a rozvoj občianskej spoločnosti. Ďakujeme.